

vojnah l. 1866. in 1870/71. je bil v vodstvu berlinskega pomožnega društva za armado; organiziral je prve pruske sanitetne vlake in postavil lazaret iz barak pri Berlinu za ranjene vojake. V mestnem zastopu je predlagal izborna kanalizacija za berlinsko mesto. V dvajsetih letih so to delo izvedli po njegovih načrtih. L. 1859. je po naročilu norveške vlade proučeval gobovo bolezen na zapadnem obrežju te dežele. Pri shodu prirodoslovcev v Inomostu l. 1869. je ustanovil nemško antropološko društvo, kateremu je kmalu postal predsednik. Preiskoval je stavbe na koleh v Pomorju in druge predzgodovinske naselbine. Posebno njegove antropološke preiskave so postale jako važne. Dosegel je, da so preiskali po vsem Nemškem šolske otroke ter dognali razmerje med svetlo- in temnolasim plemenom. Te preiskave so ga dovedle tudi do slovanskih plemen, katerim je bil splošno pravičen. Posebno za Čeha se je živo zanimal. S Schliemannom je preiskoval starotrojanske izkopine in l. 1881. obiskal Kavkaz, da tam

Rudolf Virchow.

razširi svoje antropološke preiskave. Napisal je veliko množico učenih in poljudnih spisov iz navedenih strok.

Kot politik se je udeležil Bismarckovega boja proti katoliški cerkvi. Besedo „Kulturkampf“ je on prvi rabil v nekem oklicu. Bil je eden od tistih, ki verujejo samo to, kar doseže njih lastni um. Zato je bil nasprotnik katoliške vere. Bismarck s silo in Virchow z znanostjo — tako sta hotela uničiti cerkev ta dva moža, ki sta bila velika po svojih zmožnostih in pa nevpogljiva po značaju. Virchow je tudi zahteval, da morajo vsa pokopališča biti brezverska. Mnogo učencev se je zbralo okoli mojstra, ki so imeli pač njegovo gorečnost, ne pa njegove duhovitosti. A Bismarck je šel v Kanoso in Virchow se je moral nevoljen umakniti. Svojega namena nista dosegla, in cerkveno življenje je oživelo v kljub vsem nasprotstvom.

Vendar pa Virchow ni bil pristaš onega svetovnega naziranja, katero izkušajo še zdaj nekateri plitvi duhovi postaviti na mesto krščanstva. Kakor je bil

nasprotnik metafizike, tako je tudi pobijal nedokazane darwinistiške trditve. Njegove antropološke preiskave so ga nujno privedle do tega, da je moral primerjati človeško telo z živalskim ter izreči svojo misel tudi o darwinističnih podmenah. Virchow je kot znanstveni preiskovavec tudi za darwinizem zahteval dokazov, in ko ni našel zanj zadostnih razlogov, je tudi očitno nastopil proti njemu.

Virchow je pobijal materiališki nauk o praploditvi (generatio aequivoca). Spoznal je, da življenje ne more nastati iz materije, ampak da more priti edino le od življenja (gl. „Katol. Obzornik“ 1899, 87). Znano je, kako so se Haeckel in njegovi nasledniki trudili, da bi našli „prehodne“ oblike, ki bi jih morala najti arheologija ali paleontologija, ako bi se bil človek res razvil iz živali. Haeckel je rekel, da je „človek-žival, takozvani Pithecanthropus erectus, postulat znanosti“, katerega morajo učenjaki prej ali slej najti. Izkopavali so razne kosti in z obilo domišljijo sestavljali iz njih ude bajeslovnemu „Pithecanthropu“. Virchow pa je kot resen učenjak brezobzirno zametal take neznanstvene hipoteze (primerjaj „Katol. Obzornik“, 1898. 309 sl.). Dokazal je, da niti ena izkopina ne izvira od bitja, ki bi bilo pol opica, pol človek, in da je vedno bila tudi telesna razlika med človekom in med živaljo. Darwinisti so se zatekli dalje k atavizmu ter so hoteli v bebcih najti podobo tistega „pračloveka“, katera se zdaj po zakonih atavizma ponavlja. Tudi to prazno hipotezo je Virchow resno zavrnil. Dokazal je, da so pojavi, na katere se opirajo darwinisti, boleštni in kot taki nerabni. Še v pozni starosti je Virchow krepko zagovarjal svoje prepričanje. Lani dné 9. avgusta je imelo nemško antropološko društvo v Metzju svoje 32. zborovanje. Tam je Virchow predaval o isti tvarini in ugovarjal trditvam nekaterih antropologov, ki so hoteli iz neke boleštna lobanje, najdene v klanderski dolini, izvajati celo pleme „nižjih ljudi“.

Dne 30. oktobra lanskega leta je praznoval Virchow osemdesetletnico svojega rojstva. V patološkem zavodu, v nemškem zveznem svetu, v pruskem državnem zboru in v berlinskem mestnem zastopu so mu priredili častna zborovanja. Razni vladarji so ga odlikovali in iz številnih diplom, adres in medalj, ki jih je dobil osiveli učenjak, je umetno-obrtni muzej priredil celo razstavo. Še ob tej priložnosti je Virchow nastopil kot učenjak ter pri svečanosti javno predaval o razvoju medicinske vede ter razlagal svoje nazore o patološki znanosti.

Tega častnega dne ni preživel več za eno leto. Prej ga je poklicala smrt v drugo življenje. Priznati mora vsakdo temu izrednemu možu, da je visoko povzdignil znanost, kateri je posvetil svoje življenje. Človeštvo ima do njegovega spomina to dolžnost, da popravlja njegove zmote in razvija dalje njegove velike znanstvene pridobitve. Dr. E. L.